

Social conditionality of the differentiation of legal influence on corruption in Ukraine

Соціальна обумовленість диференціації правового впливу на корупцію в Україні

Dmytro Mykhaylenko

Ключові слова:

диференціація правового впливу, корупція, типи корупції, корупційні злочини.

Key words:

differentiation of legal influence, corruption, types of corruption, corruption crimes.

У правовій системі України, хоча і з запізненням (фактично лише з 01.07.2011 року), проте була реалізована ідея диференціації правового впливу на корупцію у залежності від того, якої сфери вона стосується – публічної чи приватної. У науковій літературі сформувався уявлення про соціальну обумовленість такої диференціації, проте при цьому здебільшого не враховано сучасний стан як законодавства, так і розвитку суспільних відносин. Також слід уточнити, що мова йде про кримінальну юриспруденцію. Інші галузі правової науки не приділили належної уваги цьому питанню. Відтак подальший хід дослідження буде ґрунтуватися на кримінально-правових джерелах, що є достатнім для розкриття поставленої проблематики.

Разом із тим, слід зважати, що у ряді наукових досліджень детально обґрунтовується, що таке явище як корупція притаманне виключно публічному сектору управління і не може мати місця у приватному секторі. Загалом дискусія навколо висловленої тези є досить складною і у кінцевому рахунку зводиться до поняття самої корупції, якої на сьогодні приділено велику кількість наукових досліджень. У межах цієї роботи доцільно за основу взяти підхід, за яким сучасна корупція охопила і сфери за межами публічного сектору. Про останнє свідчить розвиток українського законодавства та видання міжнародних правових актів. Крім того, важливим у цьому аспекті є висновок за результатами 11-го Конгресу ООН з попередження злочинності та кримінального правосуддя¹, за яким твердження, що нібито «вільні» ринки і невтручання держави у бізнес є панацеєю проти корупції, спростовується недавнім досвідом. А кожна соціально-політична і економічна система породжує на світ свій власний різновид корупції і немає жодної системи, яка не була б так чи інакше порушена цим явищем.

При цьому заслуговує на увагу як такий, що стосується і України, висновок, за яким у результаті тривалого періоду існування державної економіки склалася ментальність другорядності уваги законодавців та правозастосовників до проблем злочинних корупційних діянь у приватній сфері². Відповідно це вплинуло і на результати наукових досліджень, за якими або корупція досліджувалася лише щодо сфери публічного управління, або ж прямо заперечувалася наявність корупції в інших сферах, зокрема, у приватному секторі.

У зв'язку із викладеним, метою цієї статті є встановлення соціальної обумовленості диференціації правового впливу на корупцію в Україні у залежності від сфери управління (приватної чи публічної).

Розмежування кримінальної відповідальності за злочини проти інтересів публічної та приватної служби є соціально обумовленим кроком. Так, недержавні службові особи не беруть участі в управлінні державою та справами місцевого самоврядування, але все ж наділені певними управлінськими повно-

¹ Коррупция: угрозы и тенденции в XXI веке (A/CONF.203/6) : Рабочий документ, подготовленный Секретариатом ООН в рамках Одиннадцатого Конгресса Организации Объединенных Наций по предупреждению преступности и уголовному правосудию (Бангкок, 18-25 апреля 2005 года) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.un.org/ru/documents/ods.asp?m=A/CONF.203/6>.

² Некрасова Т.А. Коррупционная преступность в коммерческих организациях: криминологическая характеристика и предупреждение : дисс... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 – Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право / Т.А. Некрасова ; Российская правовая академия. – Москва, 2014. – С. 9 (161 с.)

важеннями, за допомогою яких здатні завдати шкоди самим різним відносинам. У комерційних та інших організаціях, на відміну від публічної сфери управління, апарат менш відокремлений від процесу матеріального виробництва³. У зв'язку з цим, заслуговує на увагу зауваження, за яким наведені дві групи діянь мають особливості в об'єкті та своїх наслідках⁴.

Необхідно визнати, що суспільна небезпека порушення встановленого порядку здійснення своїх повноважень державними та муніципальними службовими особами є більшою ніж аналогічне порушення з боку приватних службових осіб. Так, у США хабарництво у сфері діяльності недержавних службових осіб (комерційний підкуп) карається лише тільки у деяких штатах (не більше ніж у десяти). Крім того, покарання, яке може застосуватися за такого роду діяння, є незначним⁵.

Тим часом висловлюється точка зору, що різниця у кримінально-правовій оцінці діянь названих груп службовців впливає скоріше з факту приналежності структур, в яких вони здійснюють свої повноваження, до державної чи недержавної власності⁶. Наведене твердження не може бути визначальним, оскільки воно суперечить визнаному основоположному конституційному принципу, за яким усі суб'єкти права власності рівні перед законом (ст. 13 Конституції України). Останнє твердження має особливе значення у контексті подальшої критики нормативного критерію диференціації правових режимів протидії корупції у приватному та публічному секторах управління, який встановлений у п. 1 примітки до ст. 364 КК України та пов'язаний у тому числі із формою власності організації, де здійснюються функції службовою особою.

Категорично у світлі питання, яке розглядається, висловлюється В.М. Борков, на думку якого рішення законодавця про диференціацію відповідальності посадових осіб і управлінців комерційних та інших організацій є правильним. Так, зазначається, що очевидна різнонаправленість векторів суспільної небезпеки посягань наведених груп суб'єктів, неоднаковий ступінь їх руйнівного впливу на систему правовідносин, зумовлює штучність встановлення єдиної відповідальності для них⁷. Таку точку зору підтримує більшість учених.

У результаті фундаментального дослідження управлінських злочинів Н.О. Єгорова прийшла до висновку, що диференціація підстав кримінальної відповідальності за управлінські злочини у публічній та приватній сферах є виправданою з огляду на значну різницю у змісті та масштабах правових і соціальних наслідків їх діяльності, а в основі такої диференціації лежить соціальна сутність управлінських функцій⁸. Різниця у масштабах корупції у публічному та приватному секторах простежується у висновку Девіда Фрейдрікса⁹, який зазначав, що природа корупції – зловживання довірою, і виділяв два типи такого зловживання – щодо суспільства і щодо господарюючого суб'єкта.

У зв'язку з цим варто погодитися, що головною відмінністю між розглядуваними групами злочинів є те, що лише посягання з боку публічних службовців призводять до послаблення державної влади¹⁰, влади місцевого самоврядування чи встановленого законодавством порядку здійснення інших публічних функцій у юридичних особах публічного права.

Вважається, що відображений у КК України диференційований підхід щодо кримінальної відповідальності за службові правопорушення осіб, задіяних у публічній і приватній сферах, враховує різницю у

³ Гордейчик С. К вопросу о соотношении видовых объектов глав 22 и 23 Уголовного кодекса РФ / С. Гордейчик // Уголовное право. – 2004. – № 3. – С. 18-19.

⁴ Мельник М. Антикорупційне законодавство України: досвід застосування та проблеми вдосконалення / М. Мельник // Юридична Україна. – 2003. – № 6. – С. 67 (С. 64-69).

⁵ Изосимов С.В. Уголовная ответственность за преступления, совершаемые служащими коммерческих и иных организаций по зарубежному законодательству / С.В. Изосимов // Следователь. – 2002. – № 7. – С. 59-60, 58-64).

⁶ Шнитенков А.В. Ответственность за преступления против интересов государственной службы и интересов службы в коммерческих и иных организациях / А.В. Шнитенков. – СПб : Юридический центр Пресс, 2006. – С. 39 (331 с.)

⁷ Борков В. О дифференциации ответственности должностных лиц и управленцев коммерческих и иных организаций / В. Борков // Уголовное право. – 2005. – № 5. – С. 15, 12-15.

⁸ Егорова Н.А. Теоретические проблемы уголовной ответственности за преступления лиц, выполняющих управленческие функции : автореф. дис. на соискание ученой степени д-ра юрид. наук / Н.А. Егорова. – Волгоград, 2006. – 60 с.

⁹ Friedrichs D.O. Trusted Criminals: White Collar Crime in Contemporary Society / D.O. Friedrichs // 4th Edition. Belmont, CA USA, 2010. – P. 9.

¹⁰ Волженкин Б.В. Служебные преступления / Б.В. Волженкин. – М. : Юристъ, 2000. – С.53-54 (368 с.); Чугуніков І.І. Поняття злочинів у сфері службової діяльності: історія питання та сучасний стан проблеми / І.І. Чугуніков // Актуальні проблеми політики. – 2008. – Вип. 33. – С. 81 (С. 76-83).

суспільній небезпеці діянь, ґрунтується на власному історичному досвіді (дореволюційному, часів НЕПу) і досвіді країн із розвинутою ринковою економікою, враховує положення відповідних міжнародно-правових документів¹¹.

Таким чином, службові особи публічного сектору управління наділені публічними функціями (функції представника влади, організаційно-розпорядчі та адміністративно-господарські функції, у разі їх здійснення юридичними особами публічного права), а особливістю об'єкта при вчиненні ними злочинів по службі є те, що його становлять правовідносини, в яких реалізуються державна чи муніципальна влада або інші публічні функції. Цим і обґрунтовується встановлення більш жорстких правових наслідків та більш широкого кола правових інструментів протидії щодо корупції у публічному секторі управління, у тому числі і у сфері дії КК.

Зазначене характеризує суттєву особливість об'єкту цієї підгрупи злочинів, підтверджує їх підвищену (порівняно з іншими корупційними злочинами) суспільну небезпеку та проектується на ознаки їх спеціального суб'єкта.

Викладене дозволяє не погодитися з тезою, що хоча очевидно, що службова діяльність у публічній сфері як об'єкт кримінально-правової охорони відрізняється від управлінської діяльності у межах роботи компаній приватного права, проте ця різниця не є кардинальною¹².

Такі висновки зумовлюють необхідність додаткового обґрунтування підходу, за яким організаційно-розпорядчі та адміністративно-господарські функції можуть у залежності від того, в якій організації вони здійснюються, ідентифікувати корупцію як корупція публічного чи приватного сектору. У разі, якщо така теза є вірною, то це означає, що властивості публічного чи приватного сектору змінюють сутнісні характеристики цих функцій. Адже очевидно, що у разі, коли такі характеристики організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій не зазнають змін, то лише те, що вони здійснюються у державній чи комунальній юридичній особі не може змінювати правовий режим протидії корупції.

У цьому контексті особливу увагу слід звернути на висновок М.М. Яциніної, за яким кримінальна відповідальність (санкція) для осіб, що виконують організаційно-розпорядчі або адміністративно-господарські функції як у підприємствах, установах, організаціях державної та комунальної форми власності, так і у підприємствах, установах, організаціях приватної форми власності має бути однакою. Такий висновок обґрунтовується тим, що зазначені функції мають однакову правову природу, характер та ступінь суспільної небезпеки¹³.

Разом із тим, не можна погодитися, що такі функції мають однакову правову природу і характер (а як результат – однаковий ступінь суспільної небезпеки), оскільки їх здійснення спрямовується насамперед не на ефективність економічної, фінансової або комерційної діяльності організації, а на реалізацію публічного інтересу, забезпечення виконання функцій держави. В окремих випадках різниця у соціальній значущості здійснення організаційно-розпорядчої функції є взагалі очевидною. Так, не потребує обґрунтування, що здійснення керівництва трудовим колективом слідчого відділу є реалізацією публічної функції та є іншим за правовою природою, ніж керівництво відділом у приватному підприємстві. Проте ці види діяльності є здійсненням організаційно-розпорядчої функції.

Крім того, критикована точка зору про необхідність виділення у публічний сектор лише тих діянь, які пов'язані зі здійсненням функцій представника влади, не узгоджується із міжнародними антикорупційними стандартами. Так, публічний сектор управління, пов'язаний зі здійсненням не функцій представника влади у значенні за КК України, а з реалізацією публічних (державних) функцій, які розкриваються як функції у зв'язку із зайняттям посад у законодавчому, виконавчому, адміністративному або судовому органі чи здійснення державних функцій або надання державних послуг. Очевидно, що категорія «публічні (державні) функції» є більш широкою, ніж категорія «функції представника влади».

¹¹ Дудоров О.О. Про законодавче втілення ідеї диференціації кримінальної відповідальності за службові злочини в публічній та приватній сферах / О.О. Дудоров // Новітні кримінально-правові дослідження – 2015 : збірник наукових праць / відп. ред. д-р юрид. наук, проф. О.В. Козаченко. – Миколаїв : Іліон, 2015. – С. 247, 247-252.

¹² Сисоєв Д.О. Зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми : кримінально-правова характеристика : дис ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Д.О. Сисоєв. – Київ, 2016. – С. 59 (268 с.)

¹³ Yatsynina M.M. Differentiation of the criminal responsibility for abuse of authority under Criminal Code of Ukraine / M.M. Yatsynina // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2016. – Випуск 63. – С. 173-178.

Таким чином, виконання організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій в юридичних особах публічного права значно відрізняється від виконання таких же функцій в юридичних особах приватного права.

У зв'язку із викладеним слід звернути увагу на точку зору Р.Л. Максимовича, за якою кримінальна відповідальність службових осіб повинна бути диференційована залежно від змісту їх повноважень, при цьому більш суворій відповідальності повинні підлягати представники влади, оскільки більш широке коло їхніх повноважень надає більш широкі можливості для зловживання і внаслідок вчинення ними посягань створюється загроза чи заподіюється значно серйозніша шкода об'єкту¹⁴. Реалізувати таку ідею пропонується шляхом, який по суті є аналогічним тому, що запропонований М.М. Яциніною¹⁵, тобто через розподіл понять службової особи та представника влади, розуміючи під останнім осіб, які здійснюють функції публічної влади¹⁶. Така пропозиція варта уваги у частині розширення поняття представника влади. Адже коло осіб, які здійснюють функції публічної влади є значно ширшим, ніж коло представників влади, які оцінюються у кримінальному праві України виключно як представники державної чи муніципальної влади. Тут слід зважати, що у кримінальному праві України до функцій публічної влади (публічних (державних) функцій) слід відносити функції представника влади та організаційно-розпорядчі та адміністративно-господарські функції, у разі їх здійснення в юридичних особах публічного права.

Фактично такий же підхід закріплений у Модельному КК для держав-учасниць СНД від 1996 року¹⁷. У цьому рекомендаційному акті відокремлюються підстави кримінальної відповідальності службовців комерційних чи інших організацій якими «особи, що постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням виконують розпорядчі чи інші управлінські функції у комерційних організаціях незалежно від форми власності (а отже, і державних), а також некомерційних організаціях, що не є державними органами, органами місцевого самоврядування, державними і муніципальними установами (п. 1 примітки до ст. 271 зазначеного Кодексу)», та публічних службовців (1) депутати всіх рівнів, а також їхні помічники; 2) службовці органів державної влади, прокуратури, органів місцевого самоврядування, державних і муніципальних установ і організацій; 3) особи, які беруть участь у відправленні правосуддя чи виконуючі функції інших представників влади за спеціальним повноваженням (примітка до ст. 301 Кодексу)».

Диференціація режимів правового впливу на корупцію у залежності від її сфери (приватна чи публічна) визнається як необхідна у правовій доктрині та у міжнародних антикорупційних актах, обумовлюється значною різницею у змісті та масштабах правових і соціальних наслідків корупції у цих сферах і має на меті встановити більш жорсткі заходи та більш широке коло правових інструментів запобіганню корупції у публічному секторі управління, оскільки остання порушує порядок реалізації державної чи муніципальної влади або інших публічних функцій, а тому є небезпечнішою.

Окрему увагу слід звернути на соціальну обумовленість встановлення спеціального правового режиму протидії корупції у вищих ешелонах влади, що є найбільш жорстким серед чинних в Україні.

За критеріями рівня посадових осіб та масштабом прийнятих рішень розмежовують «низову» і «верхівкову корупцію»¹⁸. При цьому, за спостереженнями К.П. Задоя, останніми роками у міжнародно-правовому дискурсі доволі активно обговорюється можливість визнання окремих корупційних злочинів, а саме – так званої великої корупції (*grand corruption*), що у найбільш загальному вигляді розуміється як корупція (корупційні злочини), які вчиняються представниками найвищих ешелонів

¹⁴ Максимович Р.Л. Поняття службової особи у кримінальному праві України : [монографія] / Р.Л. Максимович. – Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2008. – С. 68 (304 с.)

¹⁵ Yatsynina M.-M. Differentiation of the criminal responsibility for abuse of authority under Criminal Code of Ukraine / M.-M. Yatsynina // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2016. – Вип. 63. – С. 173-178.

¹⁶ Максимович Р.Л. Поняття службової особи у кримінальному праві України : [монографія] / Р.Л. Максимович. – Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2008. – С. 71, 81 (304 с.)

¹⁷ Модельный уголовный кодекс для государств-участников Содружества Независимых Государств (рекомендательный законодательный акт) : Принят Постановлением Межпарламентской Ассамблеи государств – участников Содружества Независимых Государств 17 февраля 1996 года. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://iacis.ru>.

¹⁸ Лузгин И.И. Коррупция и ее общественная опасность: курс лекций для студентов неюридических специальностей / И.И. Лузгин. – Новополюк : ПГУ, 2012. – С. 11 (144 с.)

влади, – злочинами проти людяності¹⁹. Проте відповідно до чинного міжнародного права велика корупція не може розглядатись ані як прояв злочинів проти людяності, ані як *sui generis* злочин за міжнародним правом. Втім, зважаючи на те, наскільки динамічно корупційні злочини набули статусу транснаціональних (конвенційних), не виключено, що незабаром вони чи принаймні частина із них справді набудуть статусу злочинів за міжнародним правом²⁰. Такі висновки демонструють особливу небезпеку корупції у вищих ешелонах влади, що не можна ігнорувати і при кримінально-правових дослідженнях.

Важливим визнається ділення корупції на «верхівкову» та «низову» і у дослідженнях, проведених за сприяння Ради Європи. Так, визнається, що наявність корупції у верховній владі може призвести до корупційної узурпації держави (*state capture*). Цей термін був запропонований Світовим банком для опису ситуацій, в яких впливові ділові кола можуть домогтися прийняття сприятливого для них законодавства або нормативно-правового регулювання в обмін на передачу політикам або законодавцям значних матеріальних благ (хабарництво, неформальний контроль, отримання частки участі). Узурпованими можуть виявитися виконавча, законодавча, судова влада або контролюючі органи. Влада може бути захоплена приватними фірмами, групами інтересів, олігархічними кланами або кримінальними структурами²¹. Схожі висновки здобуваються і у результаті наукових досліджень у сфері економіки. Так, зазначається, що корупцію можна класифікувати за трьома основними типами: корупція на загальнодержавному рівні, заступництво та сімейність і адміністративна корупція.

Загальнодержавну корупцію часто ототожнюють із політично вмотивованою корупцією, що зорієнтована на чималі кошти (наприклад, «комісію» від масштабних сфальсифікованих контрактів на державні закупівлі). Також політична корупція відноситься до типу, яким користуються з метою надання владної підтримки, фінансової чи іншої допомоги аби зміцнити та утримати політичну владу окремих осіб чи груп, зокрема незаконні пожертвування корпорацій. Водночас розрізняють низовий рівень економічної корупції, що поширюється на нижній і середній щаблі державної влади, і яку визначають як адміністративна (посадова, бюрократична) корупція. Для позначення економічної корупції, яка вражає вищий рівень системи державної влади і управління, використовується поняття «скупка держави» (*statecapture*), тобто здатність впливати на формування базових правил гри (законів, указів, положень та інструкцій) за допомогою незаконних і непрозорих приватних виплат державним посадовим особам²². У зв'язку із наведеним вище, знаходить своє додаткове підтвердження не тільки висновок про чутливість правоохоронної діяльності проти корупції у вищих ешелонів влади до «фактору політичної волі», а й показується особлива небезпека такого різновиду корупції та викриваються додаткові характеристики її латентності. За таких умов стає очевидною необхідність вироблення принципово нових правових інструментів протидії такому різновиду корупції.

У залежності від ступеня організованості корупційної злочинної діяльності С.В. Якимова розглядає її трирівневу структуру: 1) найнижчий рівень організації – систематичне вчинення корупційного злочину одноособово, протягом певного періоду часу, коли одержана неправомірна вигода, здебільшого грошові кошти чи інше майно, є вагомим додатковим джерелом доходів корупціонера або тривале, протягом певного періоду часу, вчинення окремого виду корупційного злочину групою осіб; 2) середній рівень – це групова корупційна корислива злочинна діяльність, яка передусім пов'язана з вирішенням зацікавленими особами своїх особистих інтересів за допомогою підкупу. Здебільшого це є зразки так званої «побутової корупції» регіонального масштабу; 3) вищий рівень – це колективна корупційна корислива злочинна діяльність, де структурна частка корупційних злочинів порівняно незначна з так званими супутніми щодо корупційних, які визначені у примітці до ст. 45 КК України. Функціональна роль останньої є визначальною, оскільки забезпечує виникнення,

¹⁹ Задоя К.П. Велика корупція (Grand corruption) як злочин проти людяності: огляд основних позицій у міжнародно-правовому дискурсі / К.П. Задоя // Корупція як загроза національній безпеці України: попереджаємо, протидіємо, переслідуюмо: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 29 листопада 2016 року). – К. : Національна академія прокуратури України, 2017. – 158 с. – С. 110, 109-112.

²⁰ Там само. – С. 112, 109-112.

²¹ Основные понятия и концепции антикоррупционной деятельности : [учебное пособие]. – Совет Европы, 2015. – С. 18-20 (178 с.)

²² Пустовіт Р.Ф. Теорія корупції в клептократичній економіці / Р.Ф. Пустовіт // Фінансовий простір. – 2015. – № 2. – С. 254, 253-260. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fin_pr_2015_2_33.

існування, розвиток цього виду організованого злочинного бізнесу, а також його «захист» від можливого викриття й припинення з боку правоохоронних органів на міжнародному й національному рівнях²³.

Тут звертає на себе увагу, що автор вищий рівень організованості корупційної злочинності наділяє деякими властивостями корупції, яка поширюється через корупційні мережі, що є іншим важливим типом інституціоналізованої корупції, який пов'язаний не стільки з її організованістю, скільки зі здатністю до відтворення і розповсюдження.

У зв'язку із цим слід погодитися, що прийнято розрізняти два рівні корупції, зокрема дрібна (місцева, елементарна, повсякденна) корупція, яка не виходить за рамки одного випадку взаємодії, і гранд або системна корупція, яка характеризується великим масштабом і регулярністю угод і у цілому близька до того, що називається «інституційна корупція»²⁴.

Закономірним у світлі викладеного вище є висновок, за яким найстрашнішою за своєю суттю та найнебезпечнішою за наслідками є політична корупція. Вона посягає на державну владу і полягає в її узурпації з метою прийняття або недопущення прийняття певних рішень. Ухвалені в умовах політичної корупції владні рішення спрямовані на задоволення приватних (корпоративних) інтересів. Їх підґрунтям є свавілля, яке суперечить не тільки правовим законам, а й усталеним нормам соціального буття. Низькі, меркантильні, особисті інтереси окремих індивідів або їхніх груп виявляються пріоритетними над інтересами суспільними і приховуються під лозунгами «інтереси держави»²⁵. В інших дослідженнях встановлюється, що службові зловживання саме представників влади мають чи не найвищий ступінь суспільної небезпеки, оскільки заподіюють суттєву шкоду в усіх сферах суспільного життя, руйнують конституційні права і свободи громадян, несуть загрозу національній безпеці України, як і самим корупціонерам²⁶.

Виходячи із викладеного, корупція у вищих ешелонах влади (*grand corruption*):

- 1) становить найвищу суспільну небезпеку з усіх типів корупції, що відповідно відображається в антикорупційному законодавстві у вигляді встановлення спеціального правового режиму протидії цьому виду корупції;
- 2) основною її рисою є те, що у результаті критично низької політичної волі протидії їй ефективно антикорупційними інструментами майже не можливо.

Саме такі особливості корупції у вищих ешелонах влади потребують особливого набору компонентів спеціального правового режиму протидії їй, що включає у тому числі пропорційні обмеження конституційних прав суб'єктів відповідних корупційних правопорушень, запровадження правових засобів, які нівелюватимуть фактор політичної волі і т. п., що потребує подальшого ґрунтового дослідження.

Анотація

У статті досліджено соціальну обумовленість диференціації правового впливу на корупцію в Україні у залежності від сфери управління (приватної чи публічної). Встановлено, що службові особи публічного сектору управління наділені публічними функціями (функції представника влади та організаційно-розпорядчі та адміністративно-господарські функції, у разі їх здійснення в юридичних особах публічного права), а особливістю об'єкта при вчиненні ними злочинів по службі є те, що його становлять правовідносини, в яких реалізуються державна чи муніципальна влада або інші публічні функції. Зроблено висновок, що корупція у вищих ешелонах влади (*grand corruption*) становить найвищу суспільну небез-

²³ Якимова С.В. Окремі сутнісні характеристики корупційної злочинної діяльності / С.В. Якимова // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки: збірник наукових праць. – 2016. – № 845. – С. 556-557, 553-559.

²⁴ Шмерлина І.А. Коррупция как диффузный институт / И.А. Шмерлина // Современные исследования социальных проблем (электронный научный журнал) [Modern Research of Social Problems]. – 2016. – № 11(67). – С. 258-259, 248-277. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://journal-s.org/index.php/sisp/article/view/9650>.

²⁵ Гультай М.М. Корупція – «стиль» життя українського суспільства? (нотатки небайдужого) / М.М. Гультай // Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі : матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф. (Київ, 9 груд. 2016 р.) / [ред. кол.: В.В. Черней, С.Д. Гусарев, С.С. Чернявський та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2016. – С. 37, 34-42.

²⁶ Коваленко В. Службові зловживання (мздоїмство) – гріх і злочин проти бога, ближнього, держави і самого себе / В. Коваленко, Августин // Наука і правоохорона. – 2016. – № 1 (31). – С. 356-365.

пеку з усіх типів корупції, що відповідно відображається в антикорупційному законодавстві у вигляді встановлення спеціального правового режиму протидії цьому виду корупції, а основною її рисою є те, що у результаті критично низької політичної волі протидіяти їй ефективно антикорупційними інструментами майже не можливо.

Summary

The article examines the social conditionality of the differentiation of legal influence on corruption in Ukraine, depending on the sphere of governance, whether it is private or public. It is established that public officials of the public sector have public functions, that is, the functions of a representative of power, and organizational, administrative and economic functions, if they are implemented in legal entities under public law. A special feature of service-related crimes committed by public officials is that a subject of such criminal acts is usually represented as legal relations where state, municipal authorities or other public functions are implemented. It is concluded that grand corruption is of the highest social danger among all types of corruption. This, accordingly, is reflected in anti-corruption legislation by establishing a special legal regime for counteracting this type of corruption. The main feature of grand corruption is that as a result of the critically low political will to counteract it, the effectiveness of anti-corruption instruments is close to zero.

Використана література:

1. Friedrichs D.O. Trusted Criminals: White Collar Crime in Contemporary Society / D.O. Friedrichs // 4th Edition. Belmont, CA USA, 2010.
2. Yatsynina M.-M. Differentiation of the criminal responsibility for abuse of authority under Criminal Code of Ukraine / M.-M. Yatsynina // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2016. – Випуск 63. – С. 173-178.
3. Борков В. О дифференциации ответственности должностных лиц и управленцев коммерческих и иных организаций / В. Борков // Уголовное право. – 2005. – №5. – С.12-15.
4. Волженкин Б.В. Служебные преступления / Б.В. Волженкин – М. : Юристь, 2000. – 368 с.
5. Гордейчик С. К вопросу о соотношении видовых объектов глав 22 и 23 Уголовного кодекса РФ / С. Гордейчик // Уголовное право. – 2004. – № 3. – С. 18-19.
6. Гультай М.М. Корупція – «стиль» життя українського суспільства? (нотатки небайдужого) / М.М. Гультай // Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі: матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф. (Київ, 9 груд. 2016 р.) / [ред. кол.: В.В. Черней, С.Д. Гусарев, С.С. Чернявський та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2016. – С. 34-42.
7. Дудоров О.О. Про законодавче втілення ідеї диференціації кримінальної відповідальності за службові злочини у публічній та приватній сферах / О.О. Дудоров // Новітні кримінально-правові дослідження – 2015: збірник наукових праць / відп. ред. д-р юрид. наук, проф. О.В. Козаченко. – Миколаїв : Іліон, 2015. – С. 247-252.
8. Егорова Н.А. Теоретические проблемы уголовной ответственности за преступления лиц, выполняющих управленческие функции : автореф. дис. на соискание ученой степени д-ра юрид. наук / Н.А. Егорова. – Волгоград, 2006. – 60 с.
9. Задоя К.П. Велика корупція (Grand corruption) як злочин проти людяності: огляд основних позицій у міжнародно-правовому дискурсі / К.П. Задоя // Корупція як загроза національній безпеці України: попереджаємо, протидіємо, переслідуюмо: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 29 листопада 2016 року). – К. : Національна академія прокуратури України, 2017. – 158 с. – С. 109-112.
10. Изосимов С.В. Уголовная ответственность за преступления, совершаемые служащими коммерческих и иных организаций по зарубежному законодательству / С.В. Изосимов // Следователь. – 2002. – № 7. – С. 58-64.
11. Коваленко В. Службові зловживання (мздоїмство) – гріх і злочин проти бога, ближнього, держави і самого себе / В. Коваленко, Августин // Наука і правоохорона. – 2016. – № 1 (31). – С. 356-365.
12. Коррупция: угрозы и тенденции в XXI веке (A/CONF.203/6) : Рабочий документ, подготовленный Секретариатом ООН в рамках Одиннадцатого Конгресса Организации Объединенных Наций по предупреждению преступности и уголовному правосудию (Бангкок, 18-25 апреля 2005 года). [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.un.org/ru/documents/ods.asp?m=A/CONF.203/6>.
13. Лузгин И.И. Коррупция и ее общественная опасность : [курс лекций для студентов неюридических специальностей] / И.И. Лузгин. – Новополюк : ПГУ, 2012. – 144 с.
14. Максимович Р.Л. Поняття службової особи у кримінальному праві України : [монографія] / Р.Л. Максимович. – Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2008. – 304 с.

15. Мельник М. Антикоруційне законодавство України: досвід застосування та проблеми вдосконалення / М. Мельник // Юридична Україна. – 2003. – № 6. – С. 64-69.
16. Модельный уголовный кодекс для государств-участников Содружества Независимых Государств (рекомендательный законодательный акт) : Принят Постановлением Межпарламентской Ассамблеи государств – участников Содружества Независимых Государств 17 февраля 1996 года. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://iacis.ru>.
17. Некрасова Т.А. Коррупционная преступность в коммерческих организациях: криминологическая характеристика и предупреждение : дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 – Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право / Т.А. Некрасова ; Российская правовая академия. – Москва, 2014. – 161 с.
18. Основные понятия и концепции антикоррупционной деятельности : [учебное пособие]. – Совет Европы, 2015. – 178 с.
19. Пустовіт Р.Ф. Теорія корупції в клептократичній економіці / Р.Ф. Пустовіт // Фінансовий простір. – 2015. – № 2. – С. 253-260. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fin_pr_2015_2_33.
20. Сисоєв Д.О. Зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми: кримінально-правова характеристика : дис ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Д.О. Сисоєв. – Київ, 2016. – 268 с.
21. Шмерлина И.А. Коррупция как диффузный институт / И.А. Шмерлина // Современные исследования социальных проблем (электронный научный журнал) [Modern Research of Social Problems]. – 2016. – № 11(67). – С. 248-277. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://journal-s.org/index.php/sisp/article/view/9650>.
22. Шнитенков А.В. Ответственность за преступления против интересов государственной службы и интересов службы в коммерческих и иных организациях / А.В. Шнитенков. – СПб : Юридический центр Пресс, 2006. – 331 с.
23. Чугуніков І.І. Поняття злочинів у сфері службової діяльності: історія питання та сучасний стан проблеми / І.І. Чугуніков // Актуальні проблеми політики. – 2008. – Вип. 33. – С. 76-83.
24. Якимова С.В. Окремі сутнісні характеристики корупційної злочинної діяльності / С.В. Якимова // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки: збірник наукових праць. – 2016. – № 845. – С. 553–559.

Dmytro Mykhaylenko,
Candidate of Law Sciences, Associate Professor,
Department of Criminal Law, National University «Odessa Academy of Law»